

Mihai Eminescu

Scrisoarea III

Un Sultan dintre aceia ce domnesc peste vr'o limbă,
 Ce cu-a turmelor pășune, a ei patrie ș'o schimbă,
 La pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă;
 Dară ochiu 'nchis afară, înlăuntru se deșteaptă.
 Vede cum din ceruri luna lunecă și se coboară
 Și s'apropie de dânsul preschimbată în fecioară.
 Înflorea cărarea ca de pasul blândeii primăveri;
 Ochii ei sunt plini de umbra tănuitelor dureri;
 Codrii se înfiorează de atâta frumusețe,
 Apele 'ncrețesc în tremur străveziile lor fețe,
 Pulbere de diamante cade fină ca o bură,
 Scânteind plutea prin aer și pe toate din natură
 Și prin mândra fermecare sun' o muzică de șoapte,
 Iar pe ceruri se înalță curcubeiele de noapte ...
 Ea, șezând cu el alături, mâna fină i-o întinde,
 Parul ei cel negru 'n valuri de mătăasă se desprinde:
 -"Las' să leg a mea viață de a ta ... În brațu-mi vino,
 Și durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o ...
 Scris în cartea vieții este și de veacuri și de stele
 Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân vieții mele".

Și cum o privea Sultanul, ea se 'ntunecă ... dispăre;
 Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
 Care crește într'o clipă ca în veacuri, mereu crește,
 Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lățește;
 Umbra lui cea uriașă orizontul îl cuprinde
 Și sub dânsul universul într'o umbră se întinde;
 Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari,
 Atlasul, Caucazul, Taurul și Balcanii seculari;
 Vede Eufratul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrână –
 Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
 Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri
 Și corăbiile negre legănându-se pe râuri,
 Valurile verzi de grăie legănându-se pe lanuri,
 Mările țarmuitoare și cetăți lângă limanuri,
 Toate se întind nainte-i ... ca pe-un uriaș covor,
 Vede țară lângă țară și popor lângă popor -
 Ca prin neguri alburie se strevăd și se prefac
 În întinsă 'mpărăție sub o umbră de copac.

Vulturii porniți la ceruri, pân' la ramuri nu ajung;
 Dar un vânt de biruință se pornește îndelung
 Și lovește rânduri, rânduri în frunzișul sunător,
 Strigăte de-Allah! Allah! se aud pe sus prin nori,
 Sgomotul creștea ca marea turburată și înaltă,

Urlete de bătălie s'alungau după olaltă,
Însă frunzele - ascuțite se îndoiaie după vânt
Și deasupra Romei nouă se înclină la pământ.

Se cutremură sultanul ... se deșteaptă ... și pe cer
Vede luna cum plutește peste plaiul Eschișer.
Și privește trist la casa șeihului Edebalı;
După gratii de fereastră o copilă el zări
Ce-i zâmbește, mlădioasă ca o creangă de alun;
E a șeihului copilă, e frumoasa Malcatun.
Atunci el pricepe visul că-i trimis de la profet,
Că pe-o clipă se 'nălțase chiar în rai la Mohamet,
Că din dragostea-i lumească un imperiu se va naște,
Ai căruia ani și margini numai cerul le cunoaște.
Visul său se 'nfiripează și se 'ntinde vulturește,
An cu an împărăția tot mai largă se sporește,
Iară flamura cea verde se înalță an cu an,
Neam cu neam urmându-i sborul și sultan după sultan.
Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid ...
Pân' în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid ...

La un semn, un țărnm de altul, legând vas de vas, se leagă
Și în sunet de fanfare trece oastea lui întregă;
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah și spahii
Vin de 'ntunecă pământul la Rovine în câmpii;
Răspândindu-se în roiuri întind corturile mari...
Numa 'n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c'o năframă 'n vârful de băț.
Baiazid privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:
- "Ce vrei tu?"
- "Noi? Bună pace! Și de n'o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat".

La un semn deschisă-i calea și s'apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.

- "Tu ești Mircea?"

- "Da 'mpărate!"

- "Am venit să mi te 'nchini,

De nu, schimb a ta coroană într'o ramură de spină".

"-Orice gând ai, Împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și războiu ca să ne cerți,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila măriei-tale ...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.

- "Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot

Ca întreg Aliotmanul să se 'mpiedece de-un ciot?
 O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s'au pus!
 Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
 Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s'adună
 Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
 S'a 'mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
 Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
 Fulgerele adunat-au contra fulgerului care
 În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.
 N'au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
 Și apusul își împinse toate neamurile 'ncoace;
 Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri
 Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri;
 Zguduind din pace - adâncă ale lumii începuturi,
 Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
 Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
 Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii! ...
 La Nicopole văzut-ai câte tabere s'au strâns
 Ca să stee înainte-mi ca și zidul neînvins.
 Când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă,
 Cu o ură ne 'mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
 Am jurat ca peste dânșii să trec falnic, fără păs,
 Din pistolul de la Roma să dau calului ovăs ...
 Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c'un toiag?
 Și, purtat de biruință, să mă 'mpiedec de-un moșneag?"
 - "De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești,
 Nu e om de rând, el este Domnul țării-Românești.
 Eu nu ți-aș dori vr'odată să ajungi să ne cunoști,
 Nici ca Dunărea să 'nece spumegând a tale oști.
 După vremuri mulți veniră, începând cu acel oaspe,
 Ce din vechi se pomenește, cu Darius a lui Istaspe;
 Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vr'un pod,
 De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
 Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă,
 Au venit și 'n țara noastră de-au cerut pământ și apă -
 Și nu voiu ca să mă laud, nici că voiu să te 'nspăimânt,
 Cum veniră, se făcură toți o apă ș'un pământ.
 Te fâleşti că înainte-ți răsturnat-ai val-vârtej
 Oștile leite 'n zale de 'mpărați și de viteji?
 Tu te lauzi că Apusul înainte ți s'a pus ?...
 Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
 Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
 A credinții biruință căta orice cavalier.
 Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
 Și de-aceea tot ce mișcă 'n țara asta, râul, ramul,
 Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
 Dușmănit vei fi de toate, făr'a prinde chiar de veste;
 N'avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
 Care nu se 'nfiorează de-a ta spaimă, Baiazid!"

Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai sbucium!
 Codrul clocoti de sgomot și de arme și de bucium,
 Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
 Mii de coifuri lucitoare ies din umbra 'ntunecoasă;
 Călăreții împlu câmpul și roiesc după un semn
 Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
 Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
 Lânci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
 Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
 Orizonu 'ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
 Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie ...
 Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie.
 În zadar striga 'mpăratul ca și leul în turbare,
 Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare;
 În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
 Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste,
 Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie;
 Cad asabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
 În genunchi cădeau pedestrii, colo caii se răstoarnă,
 Când săgețile în valuri care șuieră, se toarnă,
 Și lovind în față 'n spate, ca și crivățul și gerul,
 Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul ...
 Mircea însuși mână 'n luptă vijelia 'ngrozitoare,
 Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
 Durduind soseau călării ca un *zid* înalt de sulii,
 Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți;
 Risipite se 'mprăștie a dușmanilor șiraguri,
 Și, gonind biruitoare, tot veneau a țării steaguri,
 Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată -
 Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.
 Acea grindin' oțelită înspre Dunăre o mână,
 Iar în urma lor se 'ntinde falnic armia română.

Pe când oastea se așează, iată soarele apune,
 Voind creștetele 'nalte ale țării să 'ncunune
 Cu un nimb de biruință; fulger lung încremenit
 Mărginește munții negri în întregul asfințit,
 Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
 Și din neguri, dintre codri, tremurând s'arată luna:
 Doamna mărilor ș'a nopții varsă liniște și somn.
 Lângă cortu-i, unul dintre fiii falnicului domn,
 Sta zâmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte,
 S'o trimiță dragei sale, de la Argeș mai departe:

"De din vale de Rovine
 Grăim, Doamnă, cătră Tine,
 Nu din gură, ci din carte,
 Că ne ești așa departe.
 Te-am ruga, mări, ruga
 Să-mi trimiți prin cineva

Ce-i mai mândru ‘n valea Ta:
 Codrul cu poenele
 Ochii cu sprâncenele;
 Că și eu trimite-voi
 Ce-i mai mândru pe la noi:
 Oastea mea cu flamurile,
 Codrul și cu ramurile,
 Coiful nalt cu penele,
 Ochii cu sprâncenele.
 Și să știi că-s sănătos,
 Că, mulțămind lui Cristos,
 Te sărut, Doamnă, frumos”.

.....

De-așa vremi se ‘nvredniciră cronicarii și rapsozii;
 Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii ...
 În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut;
 Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
 Poți să ‘ntâmpini patrioții ce-au venit de-atunci încolo?
 Înaintea acestora tu ascunde-te, Apollo!
 O eroi! care ‘n trecutul de măririi vă adumbriseți,
 Ați ajuns acum de modă de vă scot din letopiseț,
 Și cu voi drapându-și nula, vă citează toți nerozii,
 Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii.
 Rămâneți în umbra sfântă, Basarabi și voi Mușatini,
 Descălecători de țară, dătători de legi și datini,
 Ce cu plugul și cu spada ați întins moșia voastră
 De la munte pân’ la mare și la Dunărea albastră.

Au *prezentul* nu ni-i mare? N’o să-mi dea ce o să cer?
 N’o să aflu între-ai noștri vre un falnic juvaer?
 Au la Sybaris nu suntem, lângă capiștea spoielii?
 Nu se nasc gloriei pe stradă și la ușa cafenelii?
 N’avem oameni ce se luptă cu retoricele sulii
 În aplauzele grele a canaliei de uliți,
 Panglicari în ale țării, care joacă ca pe funii,
 Măști cu toate de renume din comedia minciunii?
 Au de *patrie*, *virtute* nu vorbește liberalul,
 De ai crede că viața-i e curată ca cristalul?
 Nici visezi că înainte-ți stă un stâlp de cafenele.
 Ce își râde de-aste vorbe îngânându-le pe ele.
 Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
 Cu privirea ‘mpăroșată și la fălci umflat și buget,
 Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,
 La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri;
 Toți pe buze - având virtute, iar în ei monedă calpă,
 Quintesență de mizerii de la creștet până ‘n talpă.
 Și deasupra tuturor, oastea să și-o recunoască,
 Își aruncă pocitura bulbucații ochi de broască ...

Dintr'aceștia țara noastră își alege astăzi solii!
 Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii,
 În cămeși cu mâneci lunge și pe capete scufie,
 Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.
 Patriotii! Virtușii, ctitori de așezăminte,
 Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte,
 Cu evlavie de vulpe, ca în strane, șed pe locuri
 Și aplaudă frenetic schime, cântece și jocuri ...
 Și apoi în sfatul țării se adun să se admire
 Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire;
 Toate mutrele acestea sunt pretinse de roman,
 Toată greco-bulgărima e nepoata lui Traian!
 Spuma asta 'nveninată, astă plebe, ășt gunoi
 Să ajung' a fi stăpână și pe țară și pe noi!
 Tot ce 'n țările vecine e smintit și stârpitură,
 Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,
 Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții,
 Toți se scurseră aicea și formează patrioții,
 Încât fonții și flecarii, găgăuții și gușății,
 Bâlbâiți cu gura strâmbă sunt stăpânii astei nații!

Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!
 I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!
 Și această ciumă 'n lume și aceste creaturi
 Nici rușine n'au să iee în smintitele lor guri
 Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,
 Îndrăznesc ca să rostească pân' și numele tău ... țară!

La Paris, în lupanare de cinisme și de lene,
 Cu femeile-i pierdute și 'n orgiile-i obscene,
 Acolo v'ați pus averea, tinerețele la *stos* ...
 Ce a scos din voi Apusul, când nimic nu e de scos?

Ne-ați venit apoi, drept minte o sticluță de pomadă,
 Cu monoclu 'n ochiu, drept armă bețișor de promenadă,
 Vestejii fără de vreme, dar cu creieri de copil,
 Drept științ' având în minte vre un vals de Bal-Mabil,
 Iar în schimb cu-averea toată vr'un papuc de curtezană ...
 O, te-admir, progenitură de origine romană!

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic - rece ,
 Vă mirați, cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?
 Când vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă
 Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă,
 Azi, când fraza lustruită nu ne poate înșela,
 Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așa?
 Prea v'ați arătat arama, sfâșiind această țară,
 Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,
 Prea v'ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,
 Ca să nu s'arate-odată ce sunteți - Niște mișei !

Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire;
Virtutea? e-o nerozie; Geniul? o nefericire.

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă ‘n colb de cronici;
Din trecutul de mărire v’ar privi cel mult ironici.
Cum nu vii tu, Tepeș Doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei,
Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*, în M. Eminescu, *Poezii. Proză literară*, I, Ediție de P. Creția, Cartea Românească, București, 1978, pp. 107-114)